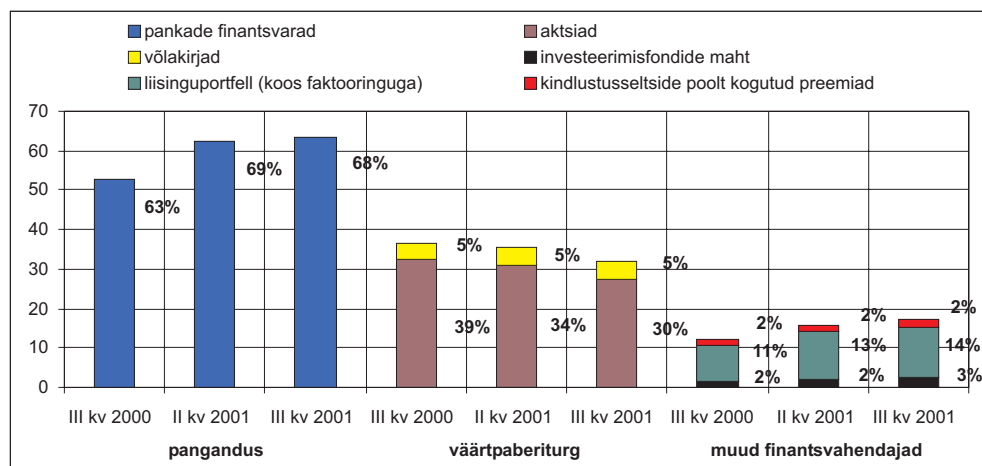

V FINANTSSEKTOR

Finantsvahendust ilmestas III kvartalis pankade varade kasvutempo aeglustumine, mis tulenes peamiselt hoiuste kasvu pidurdumisest. Endiselt jätkus aga liisingu ja faktooringu koondportfelli kiire kasv, kusjuures liisingu kõrval hakkas suurenema ka faktooringu maht. Valitsenud ebakindluse tõttu toimus aktsiaturul langus, võlakirjaturu maht on aga tänu kasvavatele uusemissioonidele püsinud suur (vt joonis 5.1). 2001. aasta alguses alanud investeerimisfondide kasv jätkus tänu rahaturu- ja intressifondidele ka III kvartalis.

Joonis 5.1. Eesti finantsvahendajate struktuur (mld kr ja % SKP suhtes)

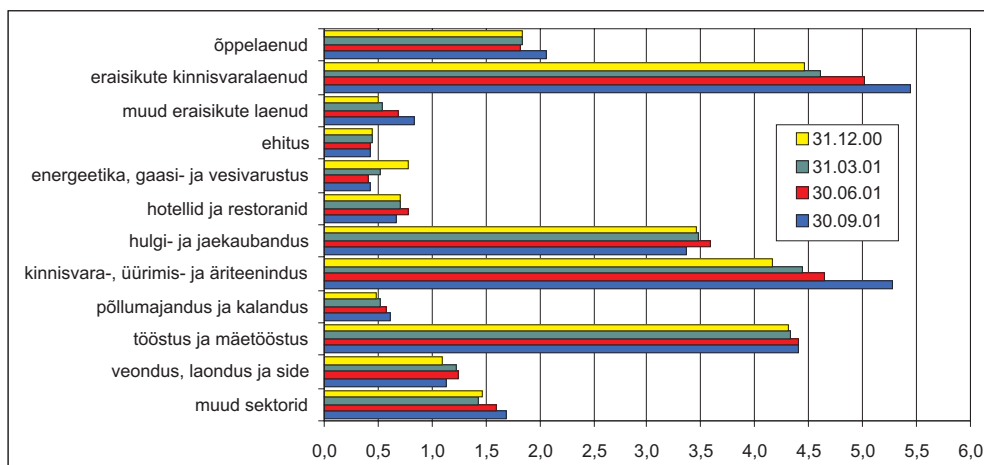
Pangandus

Pankade varad ja nende kvaliteet

Pankade varade kasv III kvartalis pidurdus. Laenuportfelli aastane juurdekasv vähenes II kvartali 28%lt III kvartalis 24%le. Lisaks kahanesid varade koosseisus pankade nõuded keskpangale ning teistele krediitiasutustele. Seda ei suutnud korvata ka väärtpaberiportfelli suurenemine. Eriti likviidsete, kuid vähemtulusate paigutuste (reservid ja hoiused) arvel on pankade aktivas seega suurenenud tulusamate varade (laenud ja väärtpaberid) osatähtsus.

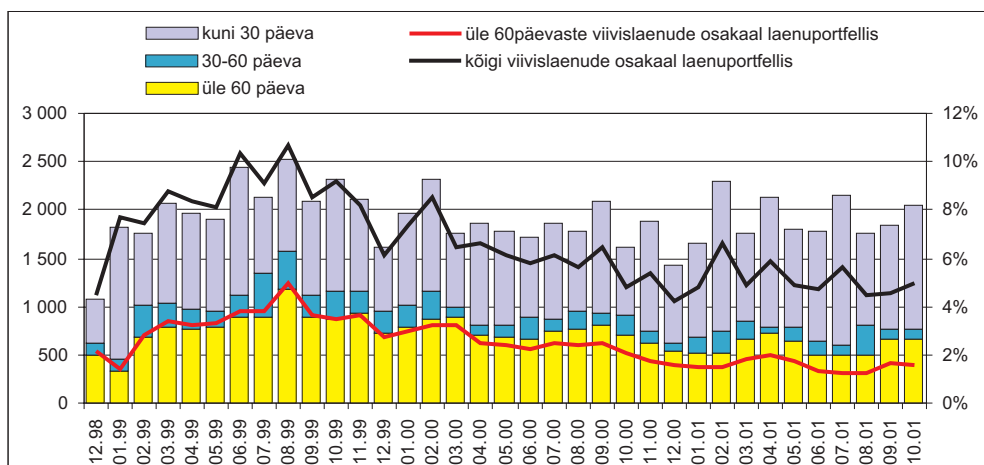
Laenuportfell küündis III kvartali lõpuks 40 miljardi kroonini, moodustades 62% pankade varadest. Kvartali jooksul suurenesid taas olulisel määral kinnisvaralaenud, seda nii äriühingutele kui ka eraisikutele (vt joonis 5.2). Eraisikute kinnisvaralaenude jääk oli kvartali lõpuks 5,5 miljardit krooni, äriühingute oma 5,3 mld krooni. Kui kinnisvarasektori osatähtsuse suurenemine välja arvata, siis laenuportfelli struktuur majandusharude lõikes oluliselt ei muutunud.

Pangad väljastasid rekordiliselt palju pikaajalisi (üle viieaastase tähtajaga) laene. Seegi oli seotud kinnisvaralaenude osatähtsuse suurenemisega käibes. Pikaajaliste laenude mahu kasvuga on kaasnenud ka keskmiste laenuintresside langus kõigi aegade madalaimale tasemele.

Joonis 5.2. Laenuportfelli jaotus majandusharude lõikes (mld kr)

Viivislaenude osas oli III kvartal vastuoluline: kvartali algul nende osatähtsus vähenes, septembri lõpuks aga suurenes. Kui juulis ja augustis püsis üle 60päevaste viivislaenude maht 500 miljoni krooni ringis, siis septembri lõpuks tõusis see näitaja 660 miljoni kroonini (vt joonis 5.3). Sellest hoolimata oli tegu mõõduka kasvuga, kuna võrdlusbaasiks olevais I ja II kvartalis oli viivislaenude tase kõigi aegade madalaim. Septembri lõpus ulatus viivislaenude osatähtsus kogu laenuportfellis 4,6%-ni, üle 60päevaseid viivislaene oli laenuportfellis seejuures 1,6%.

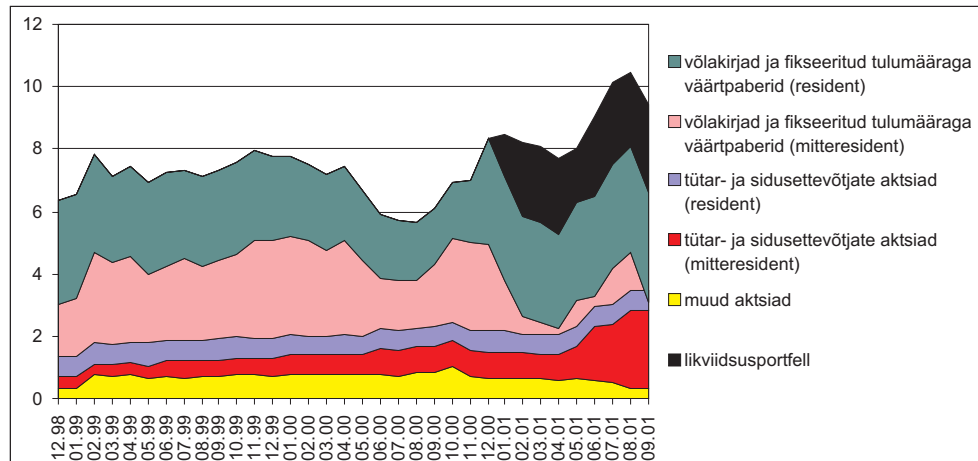

Joonis 5.3. Viivislaenude maht (mln kr, vasak telg) ja osatähtsus pankade laenuportfellis (parem telg)

Eraisikute õppe- ja eluasemelaenude osas toimus III kvartali lõpuks mõningane viivislaenude kasv, samuti suurenes äriühingute kinnisvaralaenude suhteline viivisosa. Kuid maailmamajanduse jahtumisest tingitud kodumaise ekspordi kasvutempo langus polnud viivislaenude osatähtsust veel suurendanud ning ka avatud majandussektorite laenuportfell ei halvenenud. Veonduses olukord koguni paranes tunduvalt võrreldes II kvartaliga. Samuti tõusis kaubandussektori laenuportfelli kvaliteet. Kui majanduse jahtumise mõjud edaspidi rohkem tarbimisse kanduvad, võib aga olukord muutuda.

Väärtpaberiportfell kasvas nii likviidsusportfelli suurenemise kui ka keskpanga paigutatud kohustusliku reservi osakaalu vähenemise tõttu. Viimane tulenes sellest, et alates 1. juulist 2001 võivad krediidiasutused hoida kuni poole kohustuslikust reservist kõrge kvaliteediga

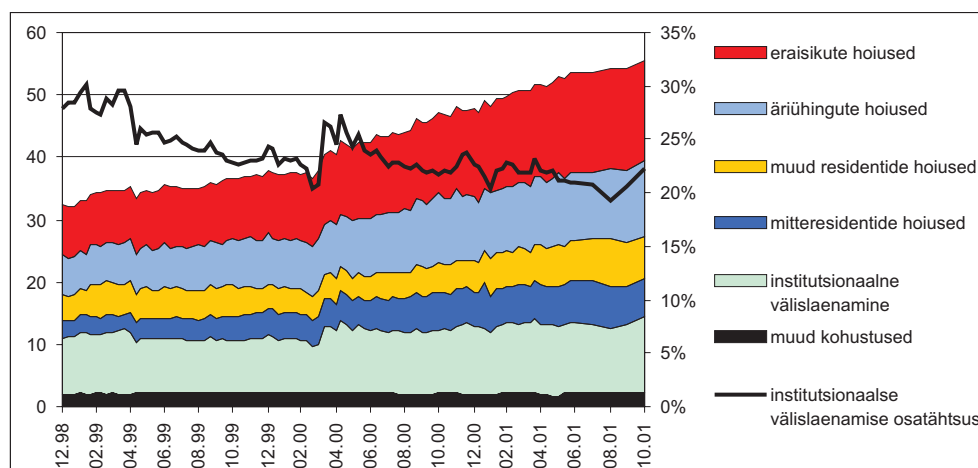
likviidsetes välisriikide väärtpaberites. Lisaks suurenesid investeeringud välismaistesse tütar-ettevõtetesse. Tähtaja järgi kasvas kodumaiste kuni 3kuiste ja välismaiste kuni aastase tähtajaga võlakirjade maht. Ühtaegu on suurima osakaaluga endiselt kohalikud pikaajalised võlakirjad (vt joonis 5.4).

Joonis 5.4. Pankade väärtpaberiportfell (mld kr)

Vöörvahendid

Kohustuste struktuuris oli olulisim suundumus eraisikute hoiuste kasvu pidurdumine III kvartali alguses. Kui II kvartali jooksul suurenesid eramajapidamiste hoiused rohkem kui 1,5 miljardit krooni, siis III kvartalis jäi nende kasv vaevumärgatavaks. **Eraisikute hoiuste kasvutempo kahanemist kompenseeris mõnevõrra avaliku sektori hoiuste suurenemine enam kui ühe miljardi krooni võrra.** Välismaalaste hoiused kvartali alguses veidi kasvasid, kuid septembris asendus kasv selge kahanemisega. Äriühingute osakaal hoiuste struktuuris ei muutunud (vt joonis 5.5).

Joonis 5.5. Pankade vöörvahendid (mld kr, vasak telg) ja institutsionaalse välislaenamise osatähtsus (parem telg)

Aeglustus kõigi tähtjaliste hoiuste, eriti aga lühiajaliste ehk kuni 3kuise tähtajaga hoiuste kasv. Jätkus varade ja kohustuste tähtjalise disproportsiooni suurenemine. Ühelt poolt soodustas seda pikaajaliste laenude jätkuv kasv, teisalt aga tähtjaliste hoiuste ning muude

pikemaajaliste deposiitide vähenemine seoses keskkonna suurenenud ebakindluse ning teenitava intressitulu langusega.

Omakapitali tulukus

Omakapitali tulukus oli III kvartalis suurem kui II kvartalis ning võrreldav I kvartali tasemega. Selle aluseks oli pankade suur kasum. Kuna III kvartalis oli varade mahu kasv väiksem kui II kvartalis, siis suurendas märkimisväärt kasum ka **varade tulukust** (vt tabel 5.1). Kevadel alanud laenuportfelli kasv on suurendanud pankade tulusamate varade mahtu (peamiselt laene kodumaistele klientidele), millest tulenevalt suurenes laenutulu II kvartalis 4% ja III kvartalis 3%.

Tabel 5.1. Pankade tulukust iseloomustavad suhtarvud

	III kv 1999	IV kv 1999	I kv 2000	II kv 2000	III kv 2000	IV kv 2000	I kv 2001	II kv 2001	III kv 2001
Omakapitali kordaja	6,31	6,37	6,27	7,01	7,34	7,72	7,85	7,91	7,92
Omakapitali tulukus	2,13%	2,63%	3,24%	2,55%	2,45%	0,19%	4,08%	2,92%	3,78%
Varade tulukus	0,34%	0,41%	0,52%	0,36%	0,33%	0,02%	0,52%	0,37%	0,48%
Puhastulukus	0,12	0,14	0,19	0,14	0,12	0,01	0,18	0,14	0,20
Varade tootlikkus	2,79%	2,88%	2,75%	2,67%	2,71%	2,99%	2,94%	2,62%	2,42%

Puhastulukus oli III kvartalis 2001. aasta suurim. See oli tingitud eelkõige kogukulude ligi 10%lisest kahanemisest, kusjuures kogutulud vähenesid üksnes 4%. Seega muutus pankade tegevus III kvartalis efektiivsemaks. Samal ajal on alates II kvartalist kahanenud nii pankade tulud kui ka kulud. Seejuures väärib märkimist, et laenutulude langus on seotud peamiselt mitteresidentidega, samal ajal kui kulud on vähenenud võrdselt nii residentide ja välismaiste klientide puhul. **Seega on laenud oma riigi klientidele pankade jaoks endiselt põhiline tuluallikas.**

Tulukuse kasvuks olnud sääst saavutati administratiivkulude ja eriti finantstehingutega kaasnevate kulude kokkuhoiu arvel, kusjuures intressikulud tervikuna ei muutunud. Kohustuste struktuuris aset leidnud muudatused peegeldavad väliskeskkonnast tingitud ebakindlust, mille tulemusena suurenes tähtajaliste ja säästuhoiuste arvel nõudmiseni hoiuste osatähtsus. Ühtaegu vähenes kohustuste struktuuris kõigi hoiuste osakaal, millega kaasnes ka vastavate intressikulude langus.

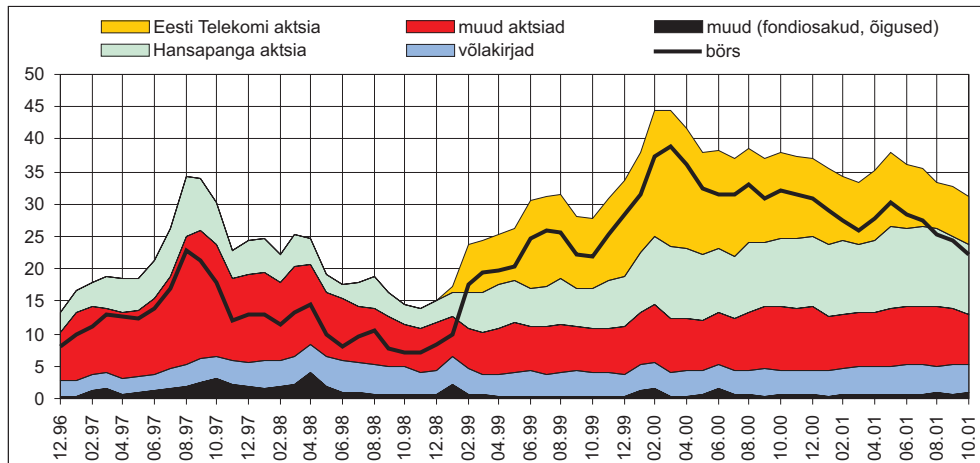
Tulude struktuuris kahanesis peamiselt sissetulekud hoiustelt ning väärtpaberitelt, millest tulenevalt varade struktuuris suurenes laenude ja aktsiainvesteeringute osatähtsus. Võrreldes II kvartaliga intressitulude langustempo mõnevõrra alanen. Intressiväliste tulude osatähtsus koguvara suhtes vähenes samuti, seda põhiliselt finantstehingutest saadud tulu olulise kahanemise tõttu. Seda ei suutnud hüvitada ka teenustasutulu osakaalu jätkunud suurenemine.

Väärtpaberiturg

Aktsiaturg

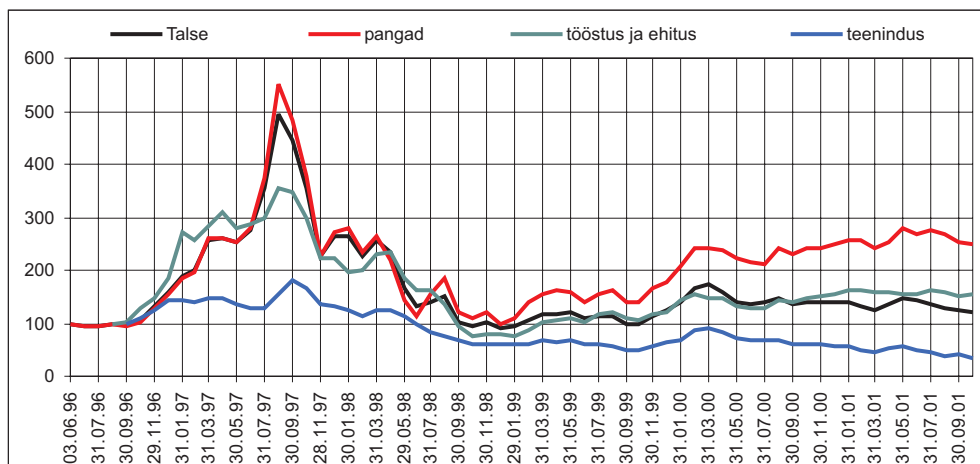
Tulenevalt maailmamajanduse olukorra jätkuvast halvenemisest valitses väärtpaberiturgudel juba III kvartali alguses üldine ebakindlus, mis suurenes veelgi terrorirünnaku ja sellele järgnenud sõjategevuse tõttu. Kõik see avaldas muuhulgas mõju ka Eesti aktsiaturule. Välisurgudel pärineva müügisurve tõttu kukkus lisaks märkimisväärselt Eesti Telekom aktsia hind, mis vedas oma suure osatähtsuse tõttu alla kogu aktsiaturu mahu.

Loetletud tegurite mõjul vähenes Tallinna Väärtpaberibörsi kapitalisatsioon III kvartali jooksul 14,0% ning oktoobris veel 9,2% ja jõudis 22,1 miljardi kroonini (vt joonis 5.6). Aktsiaturu käive oli III kvartalis tagasihoidlik, ulatudes 850 miljoni kroonini. Investorite ebakindluse tõttu tehingute aktiivsus ja aktsiaturu käive sügiskuudel mõnevõrra suurenesid.

Joonis 5.6. Väärtpaberituru kapitalisatsioon (mld kr)

Indeks Talse oli III kvartali algul üle 140 punkti, kuid hakkas pärast seda stabiilselt langema ning jõudis nädal pärast USA-vastast terrorirünnakut kvartali madalaimale tasemele. Pärast seda indeks tõusis järsult ning püsis 125 punkti lähedal. Kõige edukamalt pidasid langustsüklis vastu tööstus- ja ehitusettevõtete aktsiad (hinnalangus 0,2%), pankade aktsiad odavnesid pisut rohkem (5,0%) ning teenindussektori aktsiad Eesti Telekomia aktsia hinna languse tõttu koguni 18,8% (vt joonis 5.7).

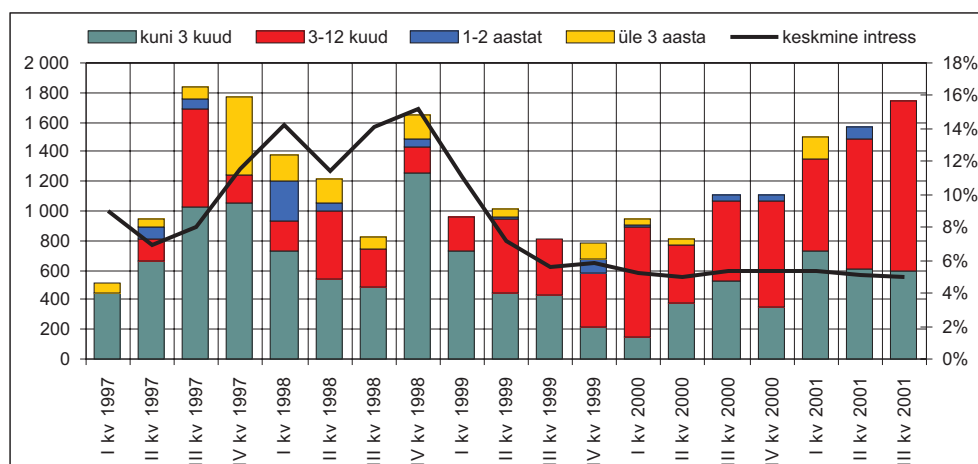

Joonis 5.7. Talse ja Tallinna Väärtpaberibörsil kaubeldavate aktsiate indeksid majandussektorite järgi (punkti)

Võlakirjaturg

Võlakirjaturu kapitalisatsioon püsis III kvartalis 4,3 miljardi krooni lähedal. Turu suure mahu üheks põhjuseks olid kogu 2001. a jooksul suurenenud uusemissioonid. Kui I ja II kvartalis oli uusemissioonide maht vastavalt 1,50 ja 1,66 miljardit krooni, siis III kvartalis juba

1,77 mld krooni. Emissioonide mahu suurenemise üheks põhjuseks oli keskmise intressi langemine 5,0%ni (vt joonis 5.8).

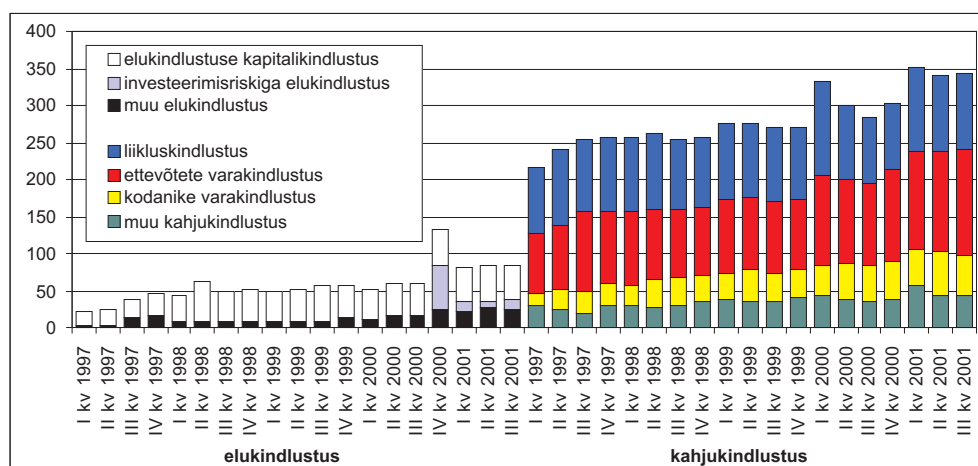
Joonis 5.8. Kvartali jooksul emiteeritud võlakirjad tähtaja järgi (mln kr, vasak telg) ja kroonivõlakirjade keskmine intress (parem telg)

Kuigi põhilised emitendid on endiselt kohalike pankade mitteresidentidest emapangad, tuli oktoobris võlakirjaturule ka uusi kohalikke väikeettevõtteid. **Võlakirjade tähtajad mõnevõrra pikenesid.** Kui 2000. aastal ja 2001. a alguses oli uusemissioonide tavaline tähtaeg kuni kolm kuud, siis II ja III kvartalis olid ülekaalus kuni aastase tähtajaga emissioonid.

Muud finantsvahendajad

Kindlustus

Kahjukindlustusseltsid kogusid III kvartalis preemiaid 346 miljonit krooni ehk ligikaudu 20% rohkem kui 2000. a samal perioodil. Tänu aktiivsele eluasemeturule suures kindlustusliikidest füüsiliste isikute varakindlustus, mis andis ligikaudu 12% kogupreemiast. Samuti suurenes aastaga märgatavalt juriidiliste isikute vabatahtlik sõidukikindlustus, mis andis umbes 30% kogupreemiast nagu liikluskindlustuski (vt joonis 5.9).

Joonis 5.9. Kindlustusseltside poolt kogutud brutopreemiad (mln kr)

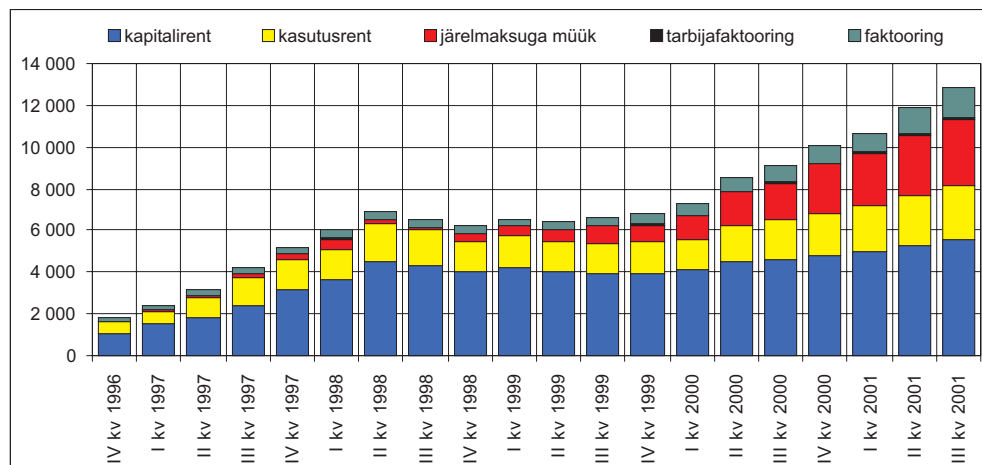
Kolmandas kvartalis sai teatavaks, et üks seni kohalikus omandis olev kahjukindlustusselts läheb strateegilise välisomaniku Nordea General Insurance'i (Tryg-Baltica) kätte, kes alustab tegevust varakindlustuse vallas 2002. aasta jaanuarist.

Elukindlustusseltsid kogusid III kvartalis preemiaid 85 miljonit krooni ehk ligikaudu 40% rohkem kui 2000. a samal perioodil. Elukindlustuspreemiate maht on kogu aasta vältel olnud oluliselt suurem kui 2000. aastal keskmiselt¹. Kindlustusliikidest kõige stabiilsemalt ning kiiremini suureneb pensionikindlustus, mis annab ligikaudu viiendiku kogupreemiatest.

Vaatamata kasvule kindlustus oma väikese mahu tõttu finantssektori üldist struktuuri oluliselt ei mõjuta.

Liising

Liisinguportfell suurenes III kvartalis rohkem kui 770 miljoni krooni võrra, ent siiski vähem kui II kvartalis. Liisinguportfelli jääk oli III kvartali lõpuks 11,4 miljardit krooni ning aastakasv 36%. Faktooringuportfelli kasv II ja III kvartalis hoogustus². See viis portfelli jäägi III kvartali lõpuks üle 1,4 miljardi krooni (vt joonis 5.10). Faktooringu kasvanud populaarsuse põhjuseks on peamiselt see, et ettevõtted on enim teadvustanud faktooringut kui toodet, mida saab kasutada debitoorse võlgnevuse vähendamiseks ning käibekapitali suurendamiseks.

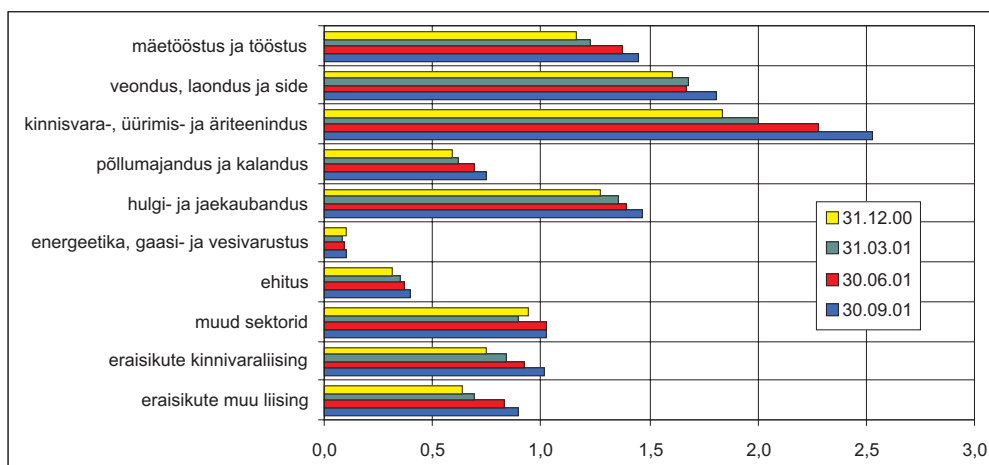
Joonis 5.10. Liisingühingute portfelli maht (mln kr) ja struktuur

Liisinguportfelli struktuurimuutusi iseloomustasid endised suundumused. Järelmaksuga müügi osatähtsus suurenes ning moodustas III kvartali lõpuks juba üle 27% portfelli. Mõnevõrra kasvas ka kasutusrendi ja tarbijafaktooringu osakaal, kapitalirendi osatähtsus aga vähenes jätkuvalt. **Järelmaksuga müük kasvab kiiresti, kuna tegemist on peamiselt kinnisvaraliisingu ning järelmaksufunktsiooniga krediitkaardi sarnase populaarse tootega.**

Kinnisvarasektori liisingifinantseerimine suurenes III kvartali jooksul 350 miljoni krooni võrra ehk mõnevõrra rohkem kui II kvartalis. Selle tulemusena ületas kinnisvaraliisingu osatähtsus koguportfelli 22%. Tööstussektori osakaal püsis kogu aasta vältel 13% lähedal. Kõigi muude sektorite osa säilis või veidi vähenes (vt joonis 5.11).

¹ Kui 2000. a alguses kogusid elukindlustusseltsid kvartalis keskmiselt 50 mln krooni preemiaid, siis 2001. aastal ulatus kvartali keskmine elukindlustuspreemiate maht 80 mln kroonini.

² Liisinguportfell koos faktooringuga suurenes aastaga 3,8 mld krooni ehk 42%.

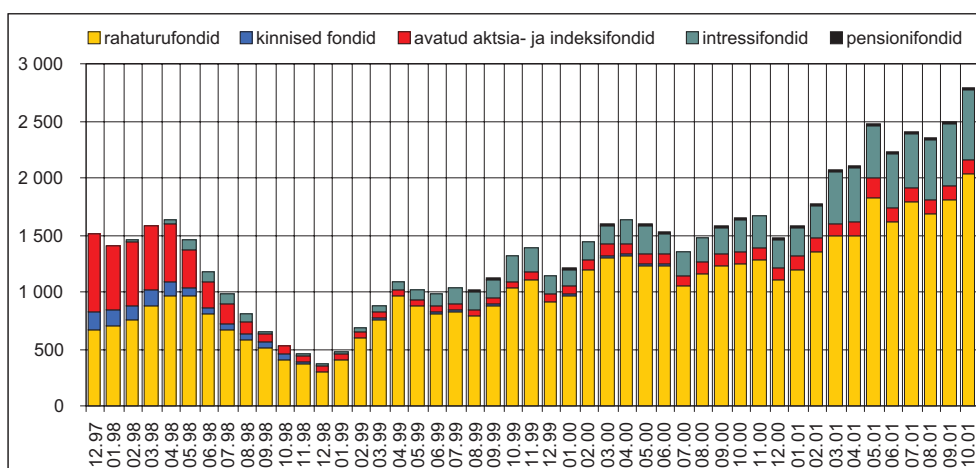

Joonis 5.11. Liisinguportfelli jaotus majandusharude järgi (mld kr)

Ka liisitavate objektide järgi suurenes koguportfellis mõnevõrra kinnisvara osatähtsus, seda peamiselt sõidukite osakaalu vähenemise arvel. Masinate ja seadmete liisimine moodustas kogu 2001. aasta vältel portfellis ca 20%. Eraisikute kinnisvaraliising suurenes esimese üheksa kuuga keskmiselt 90 mln krooni võrra kvartalis ning moodustas 37% kogu kinnisvaraportfelligist. Eluaseme (eramute ja korterite) liisimise osatähtsus kinnisvaraportfellis aga sama aja jooksul ei suurenenud.

Investeeringimisfondid

Investeeringimisfondide mahu kiire kasv on kestnud aasta algusest saadik ning III kvartali lõpuks ulatus fondide maht 2,8 miljardi kroonini, mis andis aastakasvuks rohkem kui 1,1 miljardit krooni (vt joonis 5.12). **Fondide kiire kasvu põhjuseks on nende suurem tulusus³ võrreldes hoiustega, mille keskmised intressid on aasta jooksul märgatavalt langenud.**

Joonis 5.12. Investeeringimisfondide maht (mln kr)

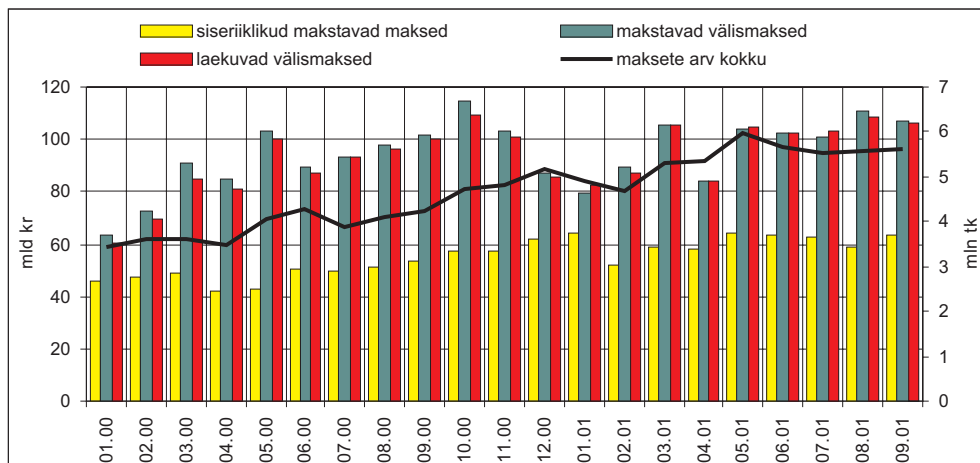
Mahu kiirele kasvule on fondivalitsejad reageerinud uute fondide loomisega. Kolmandas kvartalis loodi neli uut fondi. Uute fondide turuletulekut võib olla mõjutanud ka pensionireformi II samba

³ Rahaturufondide keskmine aastane tulusus on viimastel kuudel püsinud 4,3% ning intressifondide oma 5,1% juures.

lõpliku kontseptsiooni selgumine, sest vastu võeti kogumispensionide seadus. Kaks neljast uuest investeerimisfondist on pensionifondid.

Maksesüsteem

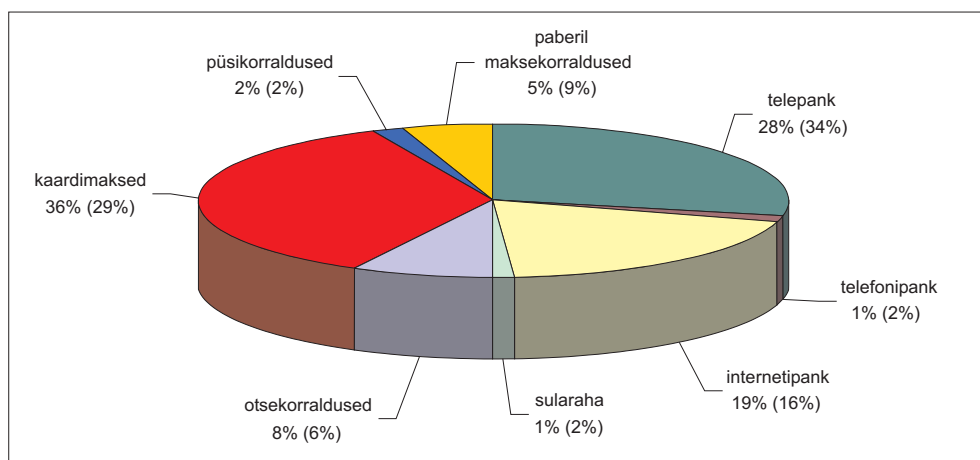
Panganduse varade kasvutempo aeglustumine III kvartalis vähendas ka maksetealast aktiivsust. Võrreldes 2000. aasta sama perioodiga oli maksete arv 37% suurem. Kasv oli seega 8 protsendipunkti väiksem kui II kvartalis. Maksete käive suurenes samal ajavahemikul ligi 13%. Suurim muutus toimus siseriiklikult makstavate maksete osas, mille käive ning arv suurenesid vastavalt 20 ja 37% (vt joonis 5.13).

Joonis 5.13. Maksete käive liigiti (mld kr, vasak telg) ja maksete koguarv (mln tk, parem telg)

Seoses sellega, et Hansapank korrastas maksete aruande koostamise päringuid ja aruandesse lisati ka tuletistehingutega seotud maksed, on maksetega seotud andmeid muudetud alates 1. jaanuarist 2000.

Jätakuvalt väheneb paberil maksekorralduste kasutamine. Kui 2000. a III kvartalis oli nende osatähtsus ligi 9%, siis 2001. a III kvartalis juba alla 5%. Sama suundumus iseloomustab telepanga ja telefonipanga kasutamist. Jätkub aga internetipanga maksekorralduste, kaardimaksete ning otsekorralduste kasutamise kasv. Püsi korralduste osatähtsus on pikemat aega püsinud 1,7% lähedal (vt joonis 5.14).

Joonis 5.14. Maksevahendite struktuur 2001. a III kvartalis (sulgudes sama 2000. a III kvartalis)

Pangakaarte oli väljastatud enam kui 17% rohkem kui 2000. a III kvartalis, nende arv ületas 951 000. Deebetkaarte oli neist 91% ning krediitkaarte 9%. Krediitkaartide arv kasvas III kvartalis võrreldes 2000. a sama perioodiga ligi kolme ja poole kordseks, mis näitab pankade edukat müügitööd. Passiivsete pangakaartide osatähtsus vähenes samal ajal 18%lt 12%ni. Pangaautomaatide arv suurenes aastaga 47 võrra, ulatudes III kvartali lõpuks 670ni. Seoses uute kaubandusrajatistega oli pangakaarte aktsepteerivaid müügikohti 1 340 võrra enam kui 2000. a III kvartalis – 4 981.

Läbi Eesti Panga arveldussüsteemi arveldati III kvartalis ligi kolm miljonit makset ehk 15% enam kui 2000. a samal ajal, maksete keskmine suurus ületas 27 000 krooni. Enim arveldati kolme kuu jooksul tuhande kuni viie tuhande krooni suuruseid makseid, mis moodustasid 34% kõigist arveldatud maksetest.